

Hoge commissaris te Djakarta (Lamping) aan minister van Uniezaken en Overzeese Rijksdelen (Peters), 4 dec. 1951

RUT 155.

Ondanks herhaalde aandrang mijnerzijds en verzekeringen van Indonesische zijde, dat de kwestie de aandacht heeft, moet ook ik vrezen, dat de bespreking van het Indo-Europese vraagstuk met de Indonesische Regering althans niet tijdig genoeg meer zal kunnen plaatsvinden om van voorlichting op basis van het resultaat van deze besprekingen nog succes te mogen verwachten.

Inmiddels is echter - uiteraard binnen het kader van de mij verstrekte opdracht - de voorlichting in de geest van de RAVI-beslissing reeds geruime tijd geleden aangevat en zo intensief als onder de gegeven omstandigheden mogelijk was voortgezet. In de plaatselijke Adviesraden voor sociale aangelegenheden (waarin ook missie en zending vertegenwoordigd zijn) is het Indo-Europese vraagstuk reeds herhaaldelijk door de Commissarissen ter sprake gebracht, terwijl ikzelf evenals mijn medewerkers herhaaldelijk gelegenheid vond dit probleem bij allerlei contacten aan te roeren.

Aan de Commissarissen werd reeds na ontvangst van het desbetreffende CAVI-advies opdracht gegeven na te gaan op welke wijze de voorlichting plaatselijk ter hand zou kunnen worden genomen. In de inmiddels ontvangen adviezen wordt, naast een algemene bekendstelling van het Nederlandse standpunt, verdere (zij het voorzichtige) voorlichting via kerkelijke en sociale instellingen en het bedrijfsleven wenselijk geacht. Naar aanleiding hiervan heb ik de Commissarissen opgedragen het Nederlandse standpunt nogmaals in de Adviesraden, bij de Missie en Zending, en waar zulks verder dienstig kan zijn, bekend te stellen, met het verzoek hieraan in eigen kring verdere bekendheid te geven. In Surabaya is dit reeds door Van der Zwaal en Niemeyer gedaan. Ook in de Adviesraad te Djakarta zal het onderwerp deze week nogmaals aan de orde worden gesteld.

De OBI deed, na gepleegd overleg met mij en mijn adviseurs, over het Indo-probleem een uitvoerige circulaire aan haar leden uitgaan, die U per luchtpost is toegezonden. De circulaire is van dien aard, dat ik mij van verdere voorlichting van het bedrijfsleven ontslagen meen te mogen achten. De voor- en nadelen van het warga-negaraschap zijn er scherp in omljnd, en in het bijzonder wordt de aandacht gevestigd op de te verwachten quotering van buitenlands personeel in de toekomstige wet op de vreemdelingenarbeid. Het lijkt m.i. geen twijfel dat de opvattingen van de OBI in wijde kring onder de Indo-Europese werknemers zullen worden uitgedragen.

Voorts ontvang ik morgen de SVO-raad (ambtelijke vakbeweging) waarbij naar ik verwacht in de eerste plaats de kwestie bedoeld in mijn nr. 275 ter sprake zal worden gebracht, doch waarvan ik tevens gebruik zal maken en het Indo-Europese vraagstuk (dat zich in niet geringe mate in ambtelijke kringen voordoet) in discussie te brengen.

Gisteren had ik een bespreking met centrale vertegenwoordigers van missie en zending (Pastoor Doumen, secretaris en adviseur van de Bisschop, en Ds. van Wijck Jurriaanse, voorzitter van het moderamen). De Commandant van het Leger des Heils, die eveneens voor deze bespreking was uitgenodigd, kon niet aanwezig zijn.

Bij deze bespreking werden de volgende punten naar voren gebracht:

1. Het vooralsnog ontbreken van een Indonesische nationaliteitswetgeving met soepele overgangsbepalingen werd als een ernstig bezwaar gevoeld. Behalve de door Nederland gewenste maatregel, met name gemakkelijk naturalisatie na afloop fatale datum achtte Pastoor Doumen ook van belang het openen van de mogelijkheid voor iedere h.t.l. geborene om bij het bereiken van de 21-jarige leeftijd alsnog voor het Indonesische staatsburgerschap te kunnen opteren. In dit verband moge nog melding worden gemaakt van een uitvoerige nota,

die zojuist door het partijbestuur van de Indo Nationale Partij is ter hand gesteld aan de Minister President en aan Prof. Supomo. Hierin wordt voorgesteld art. 3 der Overeenkomst betreffende de toescheiding van staatsburgers in dier voege te wijzigen, dat onmiddellijk voor de soevereiniteitsoverdracht meerderjarige in Indonesië geboren en woonachtige Nederlanders automatisch het Indonesische staatsburgerschap verkrijgen onder gelijktijdig verlies van hun Nederlandschap tenzij zij uiterlijk op 27 December 1951 in het bezit zijn van een geldig Nederlands paspoort. De niet in Indonesië geboren maar voor de soevereiniteitsoverdracht tenminste 6 maanden aldaar woonachtige Nederlanders zouden, aldus het wijzigingsvoorstel van de INP, de Nederlandse nationaliteit behouden, doch bevoegd zijn binnen de gestelde termijn te verklaren, dat zij het Indonesische staatsburgerschap verkiezen.

2. De vage uitlatingen van de Indonesische Regering inzake de rechtspositie van de warga negara worden als een grote hindernis gevoeld. Men heeft niets gedaan om het Indonesische staatsburgerschap voor niet-autochtone Indonesiërs aantrekkelijk te maken. Behalve tactische politieke overwegingen - de slechte verhouding met Nederland - is hieraan wellicht niet vreemd het feit, dat de Chinezen (de meest kapitaalkrachtige bevolkingsgroep) als Indonesische staatsburgers een potentieel gevaar worden geacht (b.v. inzake grondrechten).
3. De overtuiging werd uitgesproken, dat, welke propaganda ook moge worden gevoerd, slechts een klein percentage van de groep Indo-Europeanen vóór 27 December a.s. voor het warga negaraschap zal opteren.
4. Zowel Missie als Prot. Kerk hebben reeds van stonde af aan propaganda gevoerd in de zin van het standpunt van de Nederlandse Regering, doch men heeft zich beperkt tot individuele voorlichting. Men meent als kerkelijke organisatie niet verder te kunnen gaan, aangezien de Kerk geen openbare propaganda kan voeren.
5. Ten aanzien van het onderwijs werd opgemerkt, dat het - door de RI gesubsidieerde - overschakelingsonderwijs bevredigend verloopt, zij het dat men te kampen heeft met een tekort aan bevoegde leerkrachten. Dit onderwijs werd zowel voor warga negara's als voor Indo-Europese blijvers het meest aangewezen geacht. Behoeft aan een nieuw schooltype wordt, gezien de ervaringen in het verleden opgedaan, niet gevoeld, ook niet ten aanzien van technisch onderwijs.
6. Vooral aan katholieke zijde werd officiële Nederlandse steun aan het kerkelijk onderwijs voor het warga negara-kind in de huidige politieke sfeer gevaarlijk geacht. De Missie zal deze steun dan ook niet accepteren tenzij de Indonesische Regering deze uitdrukkelijk zou goedkeuren. Wellicht echter zal van Nederlandse zijde zijdelings bijstand kunnen worden verleend middels een relatief grotere bijdrage ten behoeve van het onderwijs aan het Nederlandse blijverskind, waardoor tevens het aannemen van nieuwe leerkrachten voor het particuliere overschakelingsonderwijs zal kunnen worden bevorderd. Voor ander particulier onderwijs gelden de bezwaren tegen Nederlandse subsidie uiteraard minder sterk. In dit verband werd nog opgemerkt, dat, wil men het uitwijken naar Nederland van de blijversgroep vermijden, aan blijverskinderen het onderwijs op de concordante scholen niet geheel kan worden onmogelijk gemaakt, zij het dat dit uiteraard moet worden afgeremd, waar immers dit soort onderwijs voor de blijversgroep ongeëigend is. De kosten van het concordante onderwijs zouden hierdoor uiteraard enigermate worden vergroot.
7. In het algemeen verwacht men van propaganda van Nederlandse Regeringszijde zeer weinig; toch werd een publieke weergave mijnerzijds van het Regeringsstandpunt wel nuttig geacht.
8. Na de fatale datum van 27 December a.s. werd een belangrijke toename van het aantal steungevallen verwacht. Zoals Ds. van Wijck Jurriaanse het uitdrukte, is het Nederlandse paspoort een 'polis voor onderstand en overtocht naar Nederland'. Men was van oordeel, dat een groot aantal tot de Indo-Europese groep behorende ambtenaren niet in regeringsdienst zal worden gehandhaafd en dat ook in het particuliere geleidelijk aan Indo-Europeanen door

Indonesiërs zullen moeten worden vervangen. De door de OBI versterkte richtlijnen achtte men zeer nuttig.

In Surabaya kreeg Niemeyer van de zijde van Missie en Zending ongeveer hetzelfde te horen. Mgr. Verhoeks verklaarde dat de van katholieke zijde verstrekte individuele voorlichting weinig effect had gesorteerd. De zendingspredikant Ds. Hildering was zelfs allengs tot de overtuiging gekomen, dat propaganda voor de aanvaarding van het warga negaraschap nauwelijks meer verantwoord kan worden geacht.

Uit bovenstaande overwegingen moet, vrees ik, de sombere conclusie worden getrokken, dat, zeker wanneer het overleg met de Indonesische Regering niet tot een gunstig resultaat zou leiden, van voorlichting uit Nederlandse bron geen grote resultaten moeten worden verwacht. Zoals U uit toegezonden krantenknipsels en radiotoespraken moge blijken, geniet het onderwerp thans alle belangstelling, en veilig kan worden aangenomen, dat de verschillende merites van de nationaliteitskeuze in brede lagen van de Indo-Europese maatschappij bekend zijn.

Hoewel het overleg met de Indonesische Regering nog niet heeft kunnen plaatsvinden, meen ik aan Uw 155 de vrijheid te kunnen ontlenuen reeds thans het voorgenomen interview met Aneta te arrangeren.

Wat het overleg met de Indonesische Regering betreft kan nog worden medegedeeld, dat ik gisteren gelegenheid vond de kwestie opnieuw, ditmaal bij Subardjo, voor te brengen. Deze bleek niet op de hoogte te zijn van mijn vorige demarches, zodat ik hem nog eens een uitvoerige uiteenzetting van de Nederlandse bedoelingen kon geven. Hij maakte de indruk wel te voelen voor het door de Nederlandse Regering voorgestelde overleg en beloofde (zoals overigens Sukiman en Darmasetiawan ook al deden) het onderwerp op de eerstvolgende Ministerraadsvergadering aanhangig te zullen maken.

Tenslotte mag ik U niet verhelen, dat ook het Indo-Europese vraagstuk thans in verband met de toegenomen spanningen bepaald ongunstiger ligt dan enige maanden geleden. Het moge paradoxaal klinken, men moet telkens weer constateren dat een oplaaien van de anti-Nederlandse stemming de drang tot het behoud van het Nederlandschap vergroot. De achtergrond hiervan is m.i. het willen open houden van de mogelijkheid van afvoer naar Nederland.